

O escultor Asorey, memoria dunha restauración

Por: Antón Mascato

Fotos: Copyright. Antón Mascato

Ábrese paso no noso calendario cultural a celebración do *Día das Artes Galegas* que a Real Academia Galega de Belas Artes instituíu hai uns poucos anos para conmemorar, cada primeiro de abril, a data na que o Mestre Mateo asenta os dinteis do Pórtico da Gloria; nese día do ano 1188. Neste ano que pasamos, foi o seu protagonista o escultor cambadés Francisco Asorey a quen lle foi adicada a anual celebración. Pasado o ano estamos en condicións de avaliar o meritorio traballo de restauración cultural que determinadas figuras teñen feito a respecto desta figura aínda non ben coñecida.

Sen dúbida foi o profesor Ramón Otero Túñez (Santiago de Compostela, 1925-2010), catedrático da Universidade de Santiago e especialista en arte, quen en primeira instancia se ten ocupado de estudar, divulgar e honrar a vida e obra de Francisco Asorey González (Fefiñáns, Cambados, 1889-Santiago de Compostela, 1961). Este experto en historia da arte, dedicou varios anos á catalogación da obra do cambadés, sobre quen publicou o seu traballo titulado *El escultor Francisco Asorey*, editado pola Universidade de Santiago en 1959, dous anos antes do falecemento do protagonista. Unha obra meritória que está hoxe superada polo maxisterio da historiadora Maribel Iglesias Baldonado, da que falaremos a seguir. Como a historia é un *continuum*, unha obra que se fai, ou se estende, sen interrupcións, mais mantendo a unión entre as diferentes fases que a forman, tamén no asunto que nos ocupa temos varios elos na cadea que nos prende ao mais valioso escultor da Galicia contemporánea. A proximidade do autor do libro co escultor, a circunstancia de telo coñecido, achadou o camiño de procuras e investigacións desenvolvido polo catedrático, quen unha vez falecido o artista mexeu as vontades eclesiásticas e políticas necesarias para que o seu corpo fose soterrado no Panteón da Galegas e Galegos Ilustres, na Igrexa de San Domingos de Bonaval, xusto a rentes do seu veciño e amigo Ramón Cabanillas (Fefiñáns, Cambados, 1876-1959) excelso poeta, co que compartía as ideas do galeguismo.

Aquel traballo desenvolvido polo profesor Otero Túñez tivo a súa continuidade no labor do primeiro e segundo gobernos democráticos de Cambados (1979-1983 e 1983-1987), presidido polo alcalde nacionalista Xoán Antonio Pillado Silvos, quen se preocupa pola recuperación do escultor cambadés para devolvérllelo aos seus veciños. Fílle a encomenda á súa concelleira de cultura, Adela Leiro, ensinante nunha escola pública, quen prende en Asorey para convertelo nunha das bandeiras da xestión cultural daquel goberno de nacionalistas. Ambos deseñan un plan de traballo que terá o seu cumio na organización dunha extraordinaria exposición que se monta na Igrexa parroquial de San Bieito, en Fefiñáns, no ano 1986, cadrando co vinte e cinco cabodano do artista. Unha vez acadados os fondos precisos de diferentes entidades gobernamentais, e co visto e prace da Igrexa compostelá para o que foi precisa a entusiasta complicidade do párroco, baleiran o templo enteiro para meter nel escultura de gran tamaño do autor homenaxeado, nunca antes vista no Salnés, incluído o extraordinario Cristo de Moía, que

Monumento a San Francisco. Santiago

Monumento a García Barbón. Vigo

fixo mais de dous mil quilómetros dende a moianesa vila de Barcelona ata Cambados e o seu retorno. Un feito inimaxinable nas condicións da época, só posible pola forza e o entusiasmo daquela rapaza de vinte e cinco anos que era Adela Leiro na altura.

Dende 1986 ao 2024 foron varias as iniciativas que afondaron no coñecemento e divulgación do escultor de Fefiñáns. No ano 1989, no Museo do Pobo Galego, anexo a San Domingos de Bonaval, a carón do lugar de A Caramoniña, onde tivo o seu lugar de residencia o escultor e o seu obradoiro artístico, celebrou diferentes actividades, en colaboración co Concello de Cambados onde tamén se realizaron eventos organizados polo técnico de cultura, o grovense Luís Rei, entre eles a exposición de modelados en xiz e material de traballo do escultor depositados no Museo polo seu fillo Xosé Manuel Asorey Ferreiro quen tanto destacou na honra da memoria de seu pai.

Monumento funerario a Maruxiña XII. Pereiró. Vigo

En conmemoración do cincuenta cabodano do seu falecemento será o Parlamento de Galicia quen declare que o ano 2011 sexa oficialmente o *Ano Asorey*, unha entidade que ademais de exercer coas súas funcións de ordenar a lexislación propia do noso país véñse destacando no labor de mecenado de diferentes actividades artísticas, adquirindo obras e financiando estudos e divulgación das artes plásticas. A declaración institucional serve de activador para que en diferentes instancias se renoven os labores de historiadores e investigadoras, e a divulgación dos valores do escultor de Cambados. Deste xeito os concellos aos que estivo vencellado por nacemento e veciñanza, Cambados e Santiago tiveron senllos programas de actividades con charlas, exposicións e publicacións, a quen se sumaría a consellaría de Cultura da Xunta de Galicia, a Deputación de Pontevedra e os museos provinciais de Lugo e Pontevedra, posuidores nos seus fondos de obra de Asorey. A este efecto dominó sumáronse entidades educativas e culturais da vila de Cambados como a Asociación de ensinantes do Salnés Candea, ou o Instituto de ensino medio Francisco Asorey, con destaque nos labores organizativos de Adela Leiro e Mon Daporta, ou Maribel Iglesias e Domingos Tabuyo. Desta xeira tiveron especial resonancia os traballos que tanto o concello de Cambados como o de Santiago levaron a cabo nos espazos do Pazo Torrado e na Fundación Torrente Ballester), nos que destacou nos labores organizativos e de comisariado, o lembrado técnico de cultura Luís Rei.

Pasados tres anos a familia do escultor, que mantén unha páxina web dedicada ao seu devanceiro, facendo cadrar a efeméride que no 2014 celebraba o cento vinte e cinco aniversario do seu nacemento, valoriza a obra propiedade desta familia expoñéndoa en Santiago e en Cambados. Unha tese de doutoramento da historiadora da arte, Maribel Iglesias Baldonado, dedicada a Francisco Asorey, dirixida polo catedrático José Manuel López Vázquez, vai poñer o ramo á primeira fase da recuperación cultural da figura de cambadés, aquela que inicia Otero Túñez en 1959 e que se completa coa edición dunha escolma da tese de M. Iglesias pola Fundación Vicente Risco, no ano 2018, co título *Francisco Asorey. Escultor Galego*.

Dende esta tese e a súa publicación imos entrar nunha nova fase que será, sen dúbida, a definitiva para situarmos ao artista de Fefiñáns no lugar que en rigor lle corresponde “por canto significa o cambadés como renovador na Historia da

Arte Universal, con ese singular achegamento de *espírito galego* -que diría o seu amigo e paisano, o poeta Ramón Cabanillas- en moitas das súas máis representativas obras. Velaquí o convite a celebralo, a enxergar algúns dos vieiros de luz da inmensa obra do noso escultor”, en palabras de Manuel Quintana Martelo, o presidente da Real Academia Galega de Belas Artes.

Foi neste ano 2024 e 2025, entre o 1 de abril de cada ano, a celebración de Asorey con todos os honores, puxo a semente a Academia, recollendo a luva o concello de Cambados, con destacada mención para o seu concelleiro de cultura, Liso González Roma, que ademais de acompañar os actos programados pola Academia, con exposicións itinerantes, conferencias e roteiros guiados, estableceu un programa propio comezando por un ciclo de conferencias no que participaron o ex alcalde Pillado Silvos e a concelleira Adela Leiro; as historiadoras Mercedes Espiño e Maribel Iglesias, e o secretario da Real Academia de Belas Artes, Felipe Senén, celebradas na Sala Pitusa Cabanillas, no mes de decembro pasado.

Mais será a edición da monumental obra *Asorey. Escultor Galego*, autoría de Maribel Iglesias Baldonado a que inicie esta segunda fase de restauración da figura do escultor. Unha obra que edita o concello de Cambados e que deixa definitivamente atrás aquela do profesor Otero Túnuez, sen que iso presupóna demérito algún, xa que ninguén como o catedrático especialista en Asorey ficaría satisfeito co labor da súa continuadora. Tardaremos moitos anos en ver superado o inxente labor de investigación desta autora, xenerosa e desinteresada no material e dotada de novos recursos para avaliar a grandeza dun autor sobre o que afirma que “a súa vida quizais non teña moito interese, mais a súa obra ten ao meu xuízo, unha calidade extraordinaria, o que me permite afirmar con certa temeridade, que é o mellor escultor galego de todos os tempos”.

A obra de Asorey pode verse en Santiago de Compostela, en Cambados, no Grove, en Pontevedra, Lalín, na Coruña, en Vilagarcía, Lugo, Cuntis, Marín, Ourense, na Estrada, en Vigo... moitas delas en espazos públicos, só na cidade de Santiago ten case setenta obras de acceso público ou doado, só é preciso querer velas, querermos saber do autor e a súa obra, porque a cultura artística non precisa de sermos especialistas en arte, só termos curiosidade polo coñecemento e gusto polo gozar da beleza.

Busto do violinista Manuel Quiroga. Pontevedra

Capitel Hotel Compostela. Santiago.